

ДЕРЕВ'ЯНКО Н.З.

аспірантка
Рівненського державного гуманітарного університету,
м.Рівне, Україна

ДОПОМОГА ІНШОМУ В КОНТЕКСТІ ПРОСОЦІАЛЬНОСТІ ПІДЛІТКА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті з'ясовано сутність поняття інклюзивне освітнє середовище, визначено його роль в інклюзивному навчанні, вихованні і розвитку особистості; проаналізовано основні підходи зарубіжних і вітчизняних учених до розуміння просоціальної спрямованості особистості та просоціальної поведінки; розкрито розуміння сутність поняття «допомога Іншому» як розвиток у підлітка особистісних просоціальних якостей: емпатійності, доброзичливості, довірливості, терпимості, рефлексивності, чуйності, гуманності, альтруїзму, які забезпечать здатність і готовність діяти на створення благополуччя іншому без очікування отримати винагороду. Дано трактування поняття «допомога Іншому» як дію спрямовану на створення благополуччя іншим завдяки зовнішнім та внутрішнім факторам, сформованості позитивних якостей просоціальної особистості.

Ключові слова: *інклюзивне освітнє середовище, просоціальна поведінка, просоціальна спрямованість, допомога Іншому, підлітковий вік.*

Постановка проблеми. В Україні активно відбувається імплементація інклюзивного навчання в заклади загальної середньої освіти й водночас зростання проявів значної кількості егоїзму і байдужості до осіб з особливими освітніми потребами в підлітковому середовищі. Ставлення дітей один до одного і розуміння ними проблем іншого в інклюзивному освітньому середовищі зумовлює інтерес до аналізу розвитку такої особистісної якості у підлітковому віці як просоціальність.

У зв'язку з цим у психолого-педагогічній науці простежується тенденція дослідження проблеми формування активної життєвої позиції в умовах інклюзивного освітнього середовища загалом і зокрема особистості підлітка здатного у толерантний спосіб діяти на благо Інших, незважаючи на їхню інакшість. Очевидно, що розвиток в підлітковому віці просоціальності як індивідуальних якостей, що виступає диспозиційною основою просоціальної поведінки набуває актуальності, адже уможливить формування здатності допомоги Іншому в інклюзивному освітньому середовищі.

Саме тому упровадження інклюзивної освіти визначає актуальність розвитку такої особистості, яка була б носієм просоціальної поведінки, була готова і здатна при взаємодії з оточуючим світом допомогти іншому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжних психологічних дослідженнях просоціальність як особистісну якість досліджували С. Браунел, М. Кьостер, М. Торренс, Ф. Уорнекен та інші.

Загалом проблему формування просоціальної поведінки досліджували зарубіжні вчені, а саме: Е. Аронсон, Л. Берковіц, К. Бетсон, М. Греді, Г. Карло, С. Харді, Р. Чалдіні. Висвітлення окремих механізмів просоціальної поведінки присвячені дослідження вчених, а саме: В. Абраменкова, Б. Братуся, Т. Гаврилова, Н. Кухтови, О. Леонтєва, І. Юсупова, В. Ядова та ін. Зміни поведінки людини у підлітковому віці досліджували Т. Брессо, Л. Журавльова, О. Ігнацька, Н. Кухта та інші.

Загалом різні прояви поведінки, що вивчаються в межах психології, знайшли своє відображення в досягненнях різних шкіл, наукових напрямів, теорій та концепцій. Зокрема біхевіористи трактують поведінку як сукупність відношень «стимул-реакція»; необіхевіоризм розглядає поведінку не лише як реакцію організму на стимул зовнішнього середовища, враховує свідомість як реальну детермінанту поведінки людини; у гуманістичній теорії особистості самосвідомість та самооцінка особистості розглядається як їхні функції в поведінці.

Зокрема представник гуманістичної психології Г. Олпорт уважав, що розвиток особистості завжди здійснюється у взаємодії з іншими людьми, а важливим механізмом її розвитку є «риса», під якою він розуміє «рису-мотив» та «рису-інтерес». За твердженням ученого, кожна людина народжується з певним набором «рис-мотивів», з яких одні (основні) стимулюють поведінку людини, а інші її формують. Отже, існує два класи рис – основні та інструментальні. Основні риси переплітаються з інструментальними, що сприяє формуванню особистості. Соціальні відносини конституують, за Г. Олпортом, особистість, «відв'язуючи» її від біологічних потреб [12].

У вітчизняних психологічних розвідках проблема просоціальності як якості особистості та просоціальної поведінки, яка розвивається в індивіда під впливом соціальних факторів, досліджувалася при розв'язанні морального розвитку особистості, формуванні емпатійності, толерантності, добрودушності, соціалізації особистості.

Проте, в психолого-педагогічній літературі недостатньо досліджена проблема розвитку просоціальної поведінки підлітка в інклюзивному освітньому середовищі.

Метою статті є визначення генези допомоги Іншому в умовах інклюзивного освітнього середовища. У відповідності до поставленої мети визначено такі завдання:

- з'ясувати сутність поняття «інклюзивне освітнє середовище»;
- здійснити теоретичний аналіз понять «просоціальність» і «просоціальна поведінка»;
- визначити «допомогу Іншому» як зовнішній прояв просоціальної поведінки

Виклад основного матеріалу дослідження. Ідея спільного навчання і виховання дітей з психофізичними порушеннями із здоровими однолітків в одному закладі належить визначному психологу ХХ століття Л. Виготському. Його ідея, що середовище є джерелом психічного розвитку особистості, а дитина, яка потребує корекції психофізичного розвитку, потребує такого соціокультурного середовища, яке б враховувало «своєрідність шляху», використовуючи «інші способи та засоби» соціального та особистісного розвитку [2].

З упровадженням спільного навчання дітей з особливими освітніми потребами в заклади загальної середньої освіти, в науковий обіг уведено термін «інклюзія», що в перекладі означає (англ. *inclusion* – включення, франц. *inclusif* – включаючий в себе, лат. *include* – заключаю, включаю) – процес *включення* всіх громадян в активне суспільне життя, які мають труднощі у психофізичному розвитку [4].

Задля успішної реалізації Концепції інклюзивної освіти в Україні, необхідно змінити ставлення самого суспільства і кожного його члена до дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності: від байдужості й агресії до милосердя і турботи. За твердженням Віт. Бондаря стає очевидно, що незважаючи на побоювання і стереотипи, які викликають негативне ставлення до людей з обмеженими можливостями, позитивний ефект соціалізації та особистісного розвитку нормотипових дітей і дітей з особливими освітніми потребами уможливорює процес спільного навчання в закладі загальної освіти, а саме інклюзивне навчання відповідає нормам міжнародного права й українського законодавства [1].

Головні принципи інклюзивної освіти викладені у Саламанкській декларації, у якій визначені інклюзивні цінності, згідно з якими всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це можливо, незважаючи на жодні відмінності чи труднощі між ними [13].

Відтак, упровадження інклюзивної освіти ґрунтується на дотриманні базових цінностей інклюзивної освіти:

- кожна дитина — особистість;
- усі діти можуть навчатися;
- кожна дитина має унікальні здібності, особливості, інтереси;
- дискримінація у будь-якій формі заборонена;
- терпимість одне до одного, прийняття людей з їхніми індивідуальними відмінностями.

У контексті розгляду інклюзивного навчання набуває особливої актуальності поняття «інклюзивне освітнє середовище». Це пов'язано з тим, що включення дитини з особливими освітніми потребами в заклад загальної середньої освіти висуває нові вимоги щодо організації його середовища. Зокрема кожен заклад повинен створити безперешкодний доступ до приміщення та облаштувати внутрішній інтер'єр з врахуванням соціально-фізіологічних потреб усіх категорій дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності, врахувати особливості на-

дання освітніх послуг відповідно до їхніх індивідуальних освітніх можливостей. Допомогти у вирішенні цієї проблеми може механізм, що має назву «індекс інклюзії» як добір практичних матеріалів, спрямованих на планування дій зі створення та розвитку в закладах освіти інклюзивного освітнього середовища, яка задовольнить розвиток учасників освітнього процесу.

У сучасній психолого-педагогічній науці і практиці поняття «освітнє середовище» широко використовується при обговоренні умов навчання і виховання. Так, дослідженню проблем освітнього середовища присвячені численні роботи зарубіжних вчених (Дж. Гібсона, Г. Ковалев, Я. Корчак, С. Тарасов, В. Ясвін і ін.). Зокібно В. Ясвін розглядає освітнє середовище як систему впливів і умов на формування особистості; сукупність можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні [15].

Нами інклюзивне освітнє середовище буде розглядатися з позиції включення підлітка з особливими освітніми потребами в соціальну групу закладу загальної середньої освіти, у якій відбувається повноцінне спілкування, взаємодія, навчання і виховання з нормотиповими однолітками. У цьому сенсі інклюзивне освітнє середовище цікаве своїм функціональним призначенням з точки зору універсального дизайну закладу та якості надаваних освітніх і соціально-психологічних послуг, які передбачають розвиток соціальної поведінки, насамперед, розвиток свідомої поведінки в підлітків, які будуть свідомо ставитися до своїх дій.

Загалом аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми розвитку і формування просоціальної поведінки учнів підліткового віку в інклюзивному освітньому середовищі закладу загальної освіти свідчить про недостатність дослідженості цієї проблеми.

У психології термін «поведінка» визначено найяскравішим проявом взаємозв'язку між свідомістю, особистістю та діяльністю, де виступає поведінка. За визначенням С. Рубінштейна, поведінка - організована діяльність, яка здійснює зв'язок організму з навколишнім середовищем. Вона є результатом низки усвідомлюваних дій - вчинків.

Термін «просоціальний» у загальному своєму значенні означає (від лат. pro – дія в інтересах когось і socialis – суспільний) поведінку індивіда, яка орієнтована на благо соціальних груп.

Аналіз і узагальнення теоретичних досліджень зарубіжних психологів з проблеми *просоціальної поведінки* свідчить, що її визначення трактують по-різному, а саме:

- як поведінку особи серед людей, спрямовану на їхнє благо без отримання будь-якої особистої користі [6];
- як форму соціальної поведінки, яка спрямована на надання допомоги людям, взаємодію з людьми, встановлення з ними дружніх, довірливих стосунків [6];

- як соціальну поведінку, яка приносить користь іншим людям чи суспільству в цілому [7];
- як суспільно корисну модель поведінки, а також поведінку, мотивовану піклуванням про інших людей [5];
- як дію, яка приносить користь іншим людям, а також спосіб реагування на людей, які виявляють симпатію, допомогу, співпрацю й альтруїзм [16].

У вітчизняній психології розвиток просоціальної поведінки розглядається в рамках формування моральних якостей, як-от: альтруїзм, солідарність, допомога і взаємодопомога, співучасть, гуманність, емпатійність, (Л. Антілогова, В. Абраменкова, І. Бех, Л. Божович, Б. Братусь, Ф. Василюк, Х. Джус, Б. Додонов, В. Куніцина, Я. Неверович, І. Фурманова, В. Ядов, С. Якобсон та інші). Зокрема:

- як різновид конструктивної взаємодії, орієнтований на безкорисливу допомогу іншим та пов'язаний із можливими втратами для самої людини [3];

- як поведінку, яка пов'язана з рівнем самоактуалізації особистості, її мотивами та стратегією, що реалізуються, і відрізняються соціальною значущістю, що виявляються в служінні загальнолюдським цінностям [8].

Досліджуючи особливості просоціальної поведінки у підлітковому віці, з'ясовано, що у структурі моральної самосвідомості підлітка, емоційно-ціннісна складова є провідним новоутворенням, яке активізує самовдосконалення власного «Я» [11], визначено, що у підлітковому віці спостерігається домінування егоїстичних мотивів, дисгармонія у розвитку моральних знань, моральних звичок і якостей, як-от: гуманістична, професійна, етична, теоретична, емоційна, гедоністична, процесуальна, маніпулятивна, альтруїстична, суб'єктна, нігілістична спрямованості. Означені якості стимулюють допомогу Іншому [9].

Допомога іншому як засіб розвитку особистості осмислювалася філософами (Г. Спенсер, П. Кропоткін, Е. Фромм), соціологами (З. Бауман), педагогами (Дж. Дьюї). У дослідженнях психологів поняття допомоги обґрунтовується як спеціальний тип стосунків і засіб розвитку особистості (К. Роджерс, О. Орлов, Е. Медоус, Г. Ванершот, Д. Брезієр).

Розробку проблеми допомоги іншому як феномену міжособистісних відносин обґрунтовує М. Наконечна. Характеризуючи допомогу іншому як допомагаючу дію, спрямовану на активізацію становлення суб'єктності іншої людини, водночас, визначає її засобом особистісного саморозвитку суб'єкта надання допомоги. Таким чином, автор розглядає допомогу іншому як важливу форму соціальної взаємодії, пов'язану з наданням благ іншому суб'єкту та особистісним розвитком допомагаючого суб'єкта [10].

Розглянемо деякі значущі особливості формування просоціальної поведінки підлітків, зокрема допомоги іншому в інклюзивному освіт-

ньому середовищі, оскільки вони в 11-15 років перебувають у цій перехідній віковій стадії, у них завершується дитинство, починається перехід до дорослості. Відбувається якісна перебудова особистості, змінюються стосунки з дорослими, підліток засвоює нові суспільні норми поведінки. У результаті чого виникає новоутворення – «самовизначення» (Л. Божович).

У цьому віці провідною потребою стає вибіркоче спілкування з однолітками, які мають певні якості особистості. Тому педагоги, психологи, батьки і члени команди супроводу учнів з особливими освітніми потребами мають приділяти спілкуванню в розмаїтому учнівському колективі значну увагу, аби унеможливити домінування одного учасника освітнього процесу над іншим. Адже підліток, відчуваючи почуття дорослості виявляє «максималізм самостійності», що може привести до відмежування від навколишнього світу, усвідомлення себе, відкриття власного «Я» і як наслідок - до зацікавленості власним внутрішнім життям та внутрішнім світом інших людей.

Водночас підліток стає суб'єктом саморозвитку, здійснює цілеспрямований процес самовдосконалення на основі обраного ідеалу, завдяки якому відбуваються зміни в особистості підлітка.

Визначаючи допомогу Іншому як просоціальну спрямованість підлітка, який діє в інтересах когось у соціальній групі, з'ясовано, що необхідно розвивати в інклюзивному освітньому середовищі такі просоціальні якості: *емпатійність* – здатність до співпереживання, розуміння емоційного стану іншого, здатність емоційно відгукнутися на його проблеми; *добррозичливість* – готовність відповісти добром, підтримати, захоплюватися і піклуватися про іншого; *довірливість* – відкриті, позитивні взаємовідносини між людьми, що відображають впевненість у порядності й доброзичливості іншої сторони; *терпимість* – ставлення з повагою до виявлення інакшості; *рефлексивність* – усвідомлення власної неоднозначності, особливостей характеру й поведінки; *чуйність* – здатність помічати й брати до уваги інтереси та потреби інших; *гуманність* – орієнтованість на людину як універсальну цінність; *альтруїзм* – безкорисливі дії, спрямовані на благо (задоволення інтересів) інших людей. [14]

Висновок. Упровадження інклюзивної освіти в Україні, а також інклюзивного навчання в закладі загальної середньої освіти вимагають створення у ньому інклюзивного освітнього середовища. Узагальнення понять про інклюзивне освітнє середовище дає можливість розглядати його нам як сукупність соціальних, психологічних і педагогічних умов, які уможливають соціалізацію, розвиток, навчання і виховання особистості учнів підліткового віку.

Взаємообумовленість умов інклюзивного освітнього середовища дозволять розвиток просоціальної особистості підлітка, забезпечать індивідуально зорієнтоване формування особистісної ціннісно-мотиваційної системи, як от: гуманність, емпатійність, відповідаль-

ність, потребу в допомозі іншому та інші смислові структури особистості.

Заразом в інклюзивному освітньому середовищі підліток прагне допомагати Іншому, зокрема учням з особливими освітніми потребами, і визначає її як особистісну позицію, яка проявляється в його просоціальному вчинку. Під просоціальним вчинком розуміємо просоціальну поведінку підлітка як його зовнішній прояв при взаємодії з однолітками в інклюзивному освітньому середовищі, яка скерована на допомогу Іншому.

Допомогу Іншому трактуємо як дію спрямовану на створення благополуччя іншим завдяки зовнішнім та внутрішнім факторам, сформованості позитивних якостей просоціальної особистості.

Подальшими перспективами дослідження вважаємо здійснити теоретичний аналіз змісту конативного компонента допомоги Іншому.

Список використаних джерел

1. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. Рідна школа, 2011. № 3. С. 10-14.
2. Выготский Л. С. Коллектив как фактор развития дефективного ребёнка [Текст]. Собрание починений: В 6-ти т. Т. 5. / Под ред. Т. А. Власовой. Москва: Педагогика, 1983. 368 с.
3. Гапон Н. П. Соціальна психологія. Навчальний посібник. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 368 с.
4. Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В. І. Бондаря, В. М. Синьова; [упоряд. В. М. Тімашова]. Київ: «МП Леся», 2011. 528 с.
5. Жмуров В. А. Большая энциклопедия по психиатрии. Москва: Джангар, 2012. 864 с.
6. Кордуэлл М. Краткий словарь психологических терминов. Психология от А до Я: словарь-справочник, 2000 г. URL: <http://vocabulary.ru/dictionary/16/word/prosocialnoe-povedenie>. (Дата звернення: 11.05.2020)
7. Майерс Дэвид. Социальная психология. 7-е изд. СПб.: Питер, 2010. 794 с
8. Мельник І. Я. Просоціальна поведінка як складова соціальної компетентності. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Рівне: РДГУ, 2010. № 43. С. 60–62.
9. Наконечна М. М. Допомога іншому як психологічний засіб розвитку особистості: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2009. 19 с.
10. Наконечна М. М. Допомога іншому: психологічні аспекти. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2012. 184 с.
11. Павелків Р. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості в дитячому віці. Монографія. Рівне: Волинські обереги, 2004. 248 с.
12. Психологія. Підручник / За ред. Ю. Л. Трофімова. Київ: Либідь, 1999. 558 с.
13. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями: материалы Всемирной конф. по образов. лиц с особыми потребностями (Саламанка. Испания, 7–10 июня 1994г.). ЮНЕСКО, 1994. 40 с.
14. Тарасова Т. В., Нечерда В. Б., Демянчук О. Л. Сучасні форми й методи формування просоціальної поведінки учнів в умовах превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнів молоді: зб. наук. пр. Київ, 2015. Вип. 19(2).

- C.291-305. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19%282%29__29. (Дата звернення: 11.05.2020)
14. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. Москва: Смысл, 2001. 365 с. URL: http://parhomenko.pro/d/965353/d/_yasvinv.a.obrazovatelnyasreda.pdf. (Дата звернення: 19.03.2020)
15. Zanden V., James W.. Social psychology. 4-th ed. N. Y.: McGraw-Hill, Inc., 1989. 656 p.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Bondar V. Inklyuzyvne navchannya yak socialno-pedagogichnyj fenomen [Inclusive education as a socio-pedagogical phenomenon] / Ridna shkola, 2011. # 3. S. 10-14.
2. Выготский Л. С. Коллектив как фактор развития ребенка [The team as a factor in the development of a defective child] [Текст]. Собранные сочинения: в 6-ти т. Т. 5. / Под ред. Т. А. Власовой. Москва: Педагогика, 1983. 368 с.
3. Гапон Н. П. Социальная психология. [Social Psychology]. Учебный пособие. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 368 с.
4. Дефектологический словарь [Defectological dictionary]: учебный пособие / за ред. В. И. Бондаря, В. М. Сынова; [упоряд. В. М. Тимашова]. Київ: «МП Леся», 2011. 528 с.
5. Жмуров В. А. Большая энциклопедия по психиатрии. [Great Encyclopedia of Psychiatry]. Москва: Дзхарг, 2012. 864 с.
6. Кордуэлл М. Краткий словарь психологических терминов. [A brief dictionary of psychological terms]. Психология от А до Я: словарь-справочник, 2000 г. URL: <http://vocabulary.ru/dictionary/16/word/prosocialnoe-povedenie>. (Дата звернення: 11.05.2020)
7. Майерс Дэвид. Социальная психология. [Social Psychology]. 7-е изд. СПб.: Питер, 2010. 794 с.
8. Мельник И. Я. Просоциальное поведение как складовая социальная компетентность. [Prosocial behavior of a warehouse of social competence]. Обновленная змісту, форма та методи навчання і виховання в закладах освіти. Рівне: РДГУ, 2010. # 43. С. 60-62.
9. Наконечна М. М. Допомога іншому як психологічний засіб розвитку особистості: [Helping others as a psychological means of personal development]: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2009. 19 с.
10. Наконечна М. М. Допомога іншому: психологічні аспекти. [Helping others: psychological aspects]. Київ: Вид. давньочинського Дім «Слово», 2012. 184 с.
11. Павелків Р. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості в дитинстві. [Development of moral consciousness and self-awareness in childhood]. Монографія. Рівне: Волинські обереги, 2004. 248 с.
12. Психологія. [Psychology]. Підручник / За ред. Ю. Л. Трофімова. Київ: Либідь, 1999. 558 с.
13. Salamanskaya deklaracya. [Salamanka Declaration]. Рамки дійсності по образованью и культуре с особыми потребностями: материалы Всемирной конф. по образов. и культуре с особыми потребностями (Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994г.). ЮНЕСКО, 1994. 40 с.
14. Тарасова Т. В., Нечерда В. Б., Демьянчук О. Л. Современные формы и методы формирования проциальной поведінки учнів в умовах превентивного середовища загальноосвітнього навчального закладу. [Modern forms and methods of formation of prosocial behavior of students in the conditions of the preventive educational environment of comprehensive school]. Теоретико-

metody`chni problemy` vy`xovannya ditej ta uchniv molodi: zb. nauk. pr. Ky`yiv, 2015. Vy`p. 19(2). S.291-305. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19%282%29__29. (Дата звернення: 11.05.2020)

15. Yasvy`n V. A. Obrazovatel`naya sreda: ot modely`rovany`ya k proekty`rovany`yu. [Educational environment: from modeling to design]. Moskva: Smysl, 2001. 365 s. URL: http://parhomenko.pro/d/965353/d/_yasvinv.a.obrazovatelnyasreda.pdf. (Дата звернення: 19.03.2020)
16. Zanden V., James W.. Social psychology. 4-th ed. N. Y.:McGraw-Hill, Inc., 1989. 656 p.

N. Z. Derevyanko

**HELPING OTHERS IN THE CONTEXT OF PROSOCIALITY
ADOLESCENT IN AN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT**

The article clarifies the essence of the concept of inclusive educational environment, defines its role in inclusive education, upbringing and personal development; the main approaches of foreign and domestic scientists to the understanding of the prosocial orientation of the individual and prosocial behavior are analyzed; revealed an understanding of the essence of the concept of "helping others" as the development of adolescent personal prosocial qualities: empathy, friendliness, trust, tolerance, reflectivity, sensitivity, humanity, altruism, which will provide the ability and willingness to act to create well-being to others without expectation of reward. The interpretation of the concept of "helping the Other" as an action aimed at creating well-being for others due to external and internal factors, the formation of positive qualities of the prosocial personality.

Keywords: *inclusive educational environment, prosocial behavior, prosocial orientation, helping others, adolescence.*

Н. З. Дерев'янюк

**ПОМОЩЬ ДРУГОМУ В КОНТЕКСТЕ ПРОСОЦИАЛЬНОСТИ
ПОДРОСТКА В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОЙ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ**

В статье выяснено сущность понятия инклюзивной образовательной среды, определена ее роль в инклюзивном обучении, воспитании и развитии личности; проанализированы основные подходы зарубежных и отечественных ученых к пониманию о социальной направленности личности и о социальном поведении; раскрыто понимание сущности понятия «помощь Другому» как развитие у подростка личностных просоциальных качеств: эмпатийности, доброжелательности, доверчивости, терпимости, рефлексивности, отзывчивости, гуманности, альтруизма, которые обеспечат способность и готовность действовать на создание благополучия другому без ожидания получить вознаграждение. Интерпретация понятия «помощь другому» как действия, направленного на создание благополучия для окружающих за счет внешних и внутренних факторов, формирование положительных качеств просоциальной личности.

Ключевые слова: *инклюзивное образовательное среду, просоциальное поведение, просоциальная направленность, помощь Другому, подростковый возраст.*